

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИЯТИ

НИЗОМИЙ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

“ГЕОГРАФИЯ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ”
КАФЕДРАСИ

**“ГЕОГРАФИЯ ВА ГЕОГРАФИЯ
ТАЪЛИМИДАГИ МУАММОЛАРИ”**

Республика миқёсидаги илмий - амалий конференцияси

МАТЕРИАЛЛАРИ

Тошкент, 30 май 2018 йил

Тошкент – 2018

шуғулланадиган қўшлаб ахборот марказларини ташкил этиш, чет элларда туризм офисларини ташкил этиш, бошқариш амалиётини эса бозор талаблари ва хизматларни яхшилашга йўналтириш муҳим аҳамият касб этади.

ЎЗБЕКИСТОНДА БАЛИҚЧИЛИК СОҲАСИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

Омонова Н. Р., Зарифов А.

Қарши давлат университети

Балиқлар умуртқали ҳайвонларнинг энг катта гуруҳи бўлиб, ҳозирги вақтда дунё фаунасида уларнинг 20000 дан ошқроқ тури мавжуд. Ўзбекистон сув ҳавзаларида ушбу ҳайвонларнинг 100 га яқин турлари тарқалган. Бу турларнинг 20 га яқини «Ўзбекистон Қизил китоби» га (2006) киритилган.

Туркистон, жумладан, Ўзбекистонда Ихтиология соҳасидаги дастлабки тадқиқотлар К.Ф.Кесслер номи билан боғлиқ. 1872 йилда унинг «Туркистон ихтиофаунаси» асари чоп этилган.

Туркистон балиқлари тўғрисидаги материаллар С.М.Герсенштейн асарларида ҳам учрайди.

1899-1903 йилларда С.М.Берг Орол денгизи, Сирдарё, Балхаш ва Иссыккўл ихтиофаунасини ўрганиб «Туркистон балиқлари» монографиясини чоп эттиради.

1928 й. да Г.В.Никольский Орол ва Амударё сув ҳавзалари балиқлари тўғрисида маълумот беради.

Ўзбекистоннинг сув ҳавзалари: дарё, қўллар, сув омборлари ва каналлари балиқларини ўрганиш, бу ҳавзаларда янги балиқ турларини иқлимлаштириш мақсадида 1940 йилда академик Л.А.Зенкевич ташаббуси билан Каспий денгизидан осётрсимонларнинг озукаси ҳисобланмиш нереида чувалчанги, синдесмия моллюскаси иқлимлаштирилди.

Ўтган асрнинг 40 йилларида осётрсимонларнинг захираси кескин камайиб кетган. Худди шу вақтдан осётрсимонларни овлашни таъқиқлашга қаратилган қонун эълон қилинди.

МДХ давлатлари ҳудудида тарқалган бакра балиқларни сунъий урчитиш борасида Ф.В.Овсянникова, О.А.Гримм, Н.А.Бородин, А.Н.Дежавин, Н.Л.Гербилский каби олимлар тадқиқотлар олиб боришган. Мазкур тадқиқотчиларнинг илмий изланишлари гуфайли осётрсимон балиқларни кўпайтиришга ихтисослаштирилган хўжаликлар ва заводлар қурилиб ишга туширилди. Жумладан, бундай заводларнинг энг биринчиси 1954 йилда Курада ишга туширилди ва Каспий денгизига осётр балиғининг 1 млрд дан ортик чавоқлари қўйиб юборилди.

Ўзбекистонда бакра балиқларининг биологик хусусиятларини ўрганиш XIX асрнинг иккинчи ярмида Ўрта Осиёга қилинган экспедицияларга раҳбарлик қилган олимлар тадқиқотлари билан боғлиқ. Жумладан, 1871 йилда рус географи ва саёҳатчиси А.П.Федченко Сирдарё сохта куракбурун балиғини, машҳур табиатшунос олим М.Н.Богданов 1874 йилда Амударё катта сохта куракбурунини, академик Н.А.Северцов эса 1876 йилда Амударёда кичик қилқуйрук ёки куракбурунни учрашганини қайд этишган.

Ўзбекистонда хайвонлар экологияси илмий мактабининг асосчиси Д.Н.Кашкаров ва унинг шогирдлари – А.Л.Бродский, И.А.Райкова 1920 йилда Тошкент ва Жиззахнинг сув ҳавзаларида бакра балиғини икра ташлаш каби биологик хусусиятларини ўрганишга қаратилган тадқиқотлар олиб борганлар.

Ушбу тадқиқотларни кейинчалик 1933 йилда Г.В.Николский давом эттирди. Шунингдек, олим осётрисимонларни ўзгарувчанлигини аниқлаган.

А.Н.Пробатов 1929 йилда Орол бакра балиғининг ёш хусусиятларини ўрганган.

П.В.Сикуненко эса Сирдарё хавзасида бакра балиқнинг биологик хусусиятлари ва уни муҳофаза қилиш масалалари билан шуғулланди.

1937 йилда Д.Б.Албанов Қорақалпоғистон балиқлари фаунасини ўрганиб чиқди.

Г.М.Барханская ва Л.П.Павловская каби олимлар томонидан Қорақалпоғистон ва Хоразм воҳаси сув ҳавзалари балиқларининг тур таркиби ва биологик-экологик хусусиятлари ўрганилди.

Таниқли олим Э.А.Бервальд ўтган асрнинг 50 йилларида Орол денгизи овладидиган балиқларининг икра ташлаш хусусиятларини ўрганди.

Ихтиолог олим Л.С.Берг 1920-30 йилларда Туркистон ўлкаси ва Орол денгизи ҳавзаси балиқлари фаунасини ўрганиб чиқди.

1952 йилда Н.И.Драгомиров ва О.И.Шмалгаузен куракбурун балиқларининг личинкаси-чавокларини экологик-морфологик хусусиятларини ўрганишди.

Зоолог олимлардан А.И.Жаров эса шу йилларда катта амударё куракбурунини морфологик ва биологик хусусиятларини тадқиқ қилишди.

Олимлардан яна С.Н.Иванов ва Н.В.Печникова куйи Амударё ҳавзасида бакра балиқларининг чавокларини ҳаракатланишини тадқиқ қилганлар.

1940-50 йилларда Д.М.Муратов томонидан олиб борилган илмий тадқиқотлар сохта куракбурун балиқларини ўрганишга қаратилган.

1947 йилда амта оширилган бакра балиғининг захирасини тиклашга қаратилган илмий тадқиқот ишлари К.З.Трусивга тааллуқлидир.

1961 йилда П.М.Коновалов Орол денгизи ўткинчи балиқларини, шу жумладан бакра балиқларини кўпайтиришнинг биологик асосларини ўрганишга доир илмий тадқиқот ишлари олиб борганлар.

Таниқли зоолог олим А.К.Сагитов амударё катта ва кичик қилқуйрук балиқларининг морфологияси, биологияси, кўпайиши ва ривожланиши каби хусусиятларини ўрганиш борасида фанга катта ҳисса қўшган.

Хоразм воҳаси айнан Амударё ва унга боғлиқ равишда шаклланган табиий сув ҳавзалари ва кўлларда учрайдиган балиқларнинг систематикаси ва биологиясини ўрганишда Б.Ҳ.Ҳақбердиевнинг хизматлари ниҳоятда катта.

Ўзбекистонда балиқчиликни саноат асосида ривожлантириш ўтган асрнинг 30-йилларидан бошланган. Бугунги кунда эса қишлоқ хўжалигининг бошқа йирик соҳалари каторида балиқчилик ҳам халқ хўжалигининг сердаромад тармоғига айланди. Ўзбекистонда балиқчилик асосан, сув ҳавзаларида балиқ захирасини кўпайтириш ва сифатини яхшилаш билан шуғулланади.

Игамкулова Ш. Жиззах вилояти иқтисодий ривожланишида эркин иқтисодий ҳудудларнинг аҳамияти.....	232
Калонов Б. Х. Навоий вилоятида қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган ерларнинг иқтисослаштириш масалалари.....	233
Комилова Н.К., Равшанов А.Х. Тиббий географик районлаштиришнинг аърирм назарий масалалари.....	235
Мадамшинов З., Собиров Т. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришида аҳоли демографик таркибининг роли.....	238
Мадамшинов З., Солпионов С. Истеъмол географияси ва унинг иқтисодий географик фанлар тизимида тутган ўрни.....	240
Matchanova A.E. Xorazm viloyatida turizmning noan'anaviy turlarini rivojlantirish imkoniyatlari.....	242
Мусаев Ж.П. Дунё аҳолиси диний таркибининг ўзгариши.....	244
Махкамова Д., Солпева З. Россия Федерациясида туризм саноатининг ривожланиши.....	247
Murodova D.S. Qashqadaryo viloyati aholisini geografik o'rganishning ayrim masalalari.....	249
Нугманова А.А., Абдуллаев Д.И., Аманбаева З.А. Амроф муҳитининг ифлосланиши ва соғлиқни сақлаш масалалари.....	251
Oblaqulov H.A. Navoiy viloyatida turizm sohasini rivojlantirishda mehmonxona xizmatining ahamiyati.....	253
Олимова Н.Х., Глеуов К.О. Иқтисодиётда ҳудудий туризмни ривожлантириш омиллари.....	255
Омонова Н. Р., Зарифов А. Ўзбекистонда балиқчилик соҳасининг ривожланиши.....	257
Рахмимов А.К., Тоҳирова Ў.Ў. Демографик жараёнларда ажратилишнинг ўсиши ва унинг сабаблари (Хоразм вилояти мисолида).....	259
Safarova N., Qalandarova M., Abduraimova X. Janubiy Osiyo davlatlarining jahon iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	261
Таштаева С., Эгамбердиева М. Шаҳар ландшафти ва унинг шаклланишида инсон омили.....	263
Турдимамбетов И.Р., Ембергенов Н.Ж. Қорақалпоғистонда туризмни ривожлантиришнинг айрим масалалари.....	265
Тўраев К., Пардаев Ч. Сурхондарё вилояти қишлоқ жойларида туризмни ривожлантириш имкониятлари.....	267
Умарова А. Умаров Е.К. Развитие экономики регионов в контексте региональной политики Республики Узбекистан.....	270
Usmanov M. R. Jizzax viloyatining ekoturizm istiqbollari.....	274
Утепова Г.Б., Юлдашева Д.К. Меҳнат ресурслари сифат даражасига илмий ёндашиш.....	276
Файзуллаев М.А. Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини инновацион ривожлантириш масалалари.....	278
Хидиралпиев К.Э., Азунбобоев М.М., Қурбонова Ю.К. Инновацион кластер-қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши самарадорлигида асосий омил сифатида.....	280